

Recensies

Geschiedenis voor een breed publiek

Yvonne keijzers

Hoewel de meeste archeologen zich liever voornamelijk met het verleden zouden bezig houden, zijn ze met alle wetwijzigingen van vandaag de dag genoodzaakt verslag te doen van het onderzoek dat ze uitvoeren. Zij zijn immers moreel verplicht het publiek te laten zien waarom het noodzakelijk is dat de regering geld vrij blijft maken voor archeologisch onderzoek. Daarbij blijken steeds meer mensen erg geïnteresseerd te zijn in hun verleden en is er grote vraag naar archeologische populair-wetenschappelijke werken. De Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) speelde hierop in door in de laatste twee jaar een reeks publiekgericht onderzoeksverslagen uit te geven, waarvan er al enkele besproken zijn in de vorige bulletins. In dit bulletin bespreken we de voorlopig laatste twee.

De weg terug

De in het zuiden van het land gelegen A73 loopt van Venlo naar Venray. In het Noord-Limburgse landschap langs deze weg vindt tegenwoordig veel nieuwbouw plaats. Tussen 1991 en 1996 ontdekte de ROB echter dat hier in het verleden ook gebouwd is. Bij Hoogrieboek zijn resten van huizen gevonden uit de Bronstijd, de IJzertijd en de Romeinse tijd. Bij de kruising met de weg naar Oostrum ontdekte men een

Romeins grafveld en aanwijzingen voor een dorp uit de Middeleeuwen. In vijf op elkaar aansluitende artikelen biedt *De weg terug* inzicht in de resultaten van de verschillende opgravingen langs het traject van de A73.

Archeologie langs de A73 (red. H. Stoepker) geeft de start van het onderzoek weer, geeft korte beschrijvingen van de vindplaatsen en een overzicht van de gebruikte methoden en technieken tijdens de opgravingen.

De hoofdstukken *Boerderijen uit de Brons- en IJzertijd in Hoogrieboek* (J. Krist), *Het Noord-Limburgse platteland in de Romeinse tijd* (H. van Enkevort), *Middeleeuwse bewoning in en om Venray* (H. Stoepker en R. Proos) en *Bewoning op het Sint Antoniusveld* (M. Spanjer) geven gedetailleerde beschrijvingen van de resultaten van de verschillende opgravingen. Daarbij worden diverse tekeningen en foto's van vondsten afgebeeld in zowel zwart/wit als in kleur. De verteltrant is helder en men schetst een duidelijk beeld van het Limburgse verleden zoals men nu vermoedt hoe dat geweest moet zijn.

De weg terug. Archeologische ontdekkingen langs de A73 bij Venray. H. Stoepker (red.), Abcoude / Amersfoort 1997, 62 p.'s. ISBN 90 6825 197 X ; NUGI 644. Prijs: f 19,90

Bekermensen aan zee

Tijdens de overgang van het laat-neolithicum naar de vroege bronstijd werd Nederland bewoond door boeren, die hun doden onder

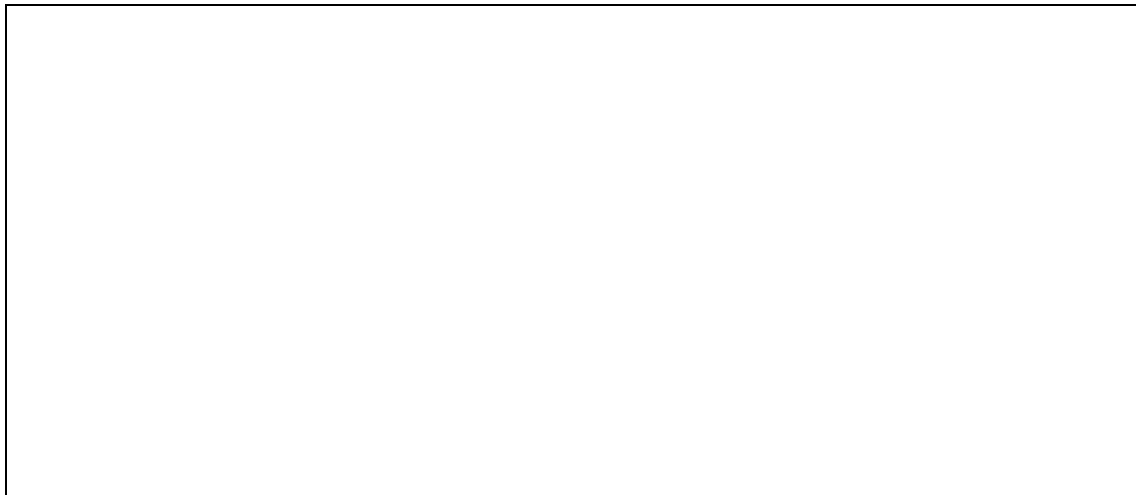

Fig. 1. Reconstructie van een Romeinse villa
Fig. 1. Reconstruction of a Roman villae

Ontleend aan *De weg terug*

heuvels begroeven, de zogenaamde Enkelgrafcultuur (voorheen: Standvoetbeker-cultuur). Lange tijd heeft men gedacht dat de kop van Noord-Holland in deze tijd een marginaal gebied was. Recentelijk heeft men echter ontdekt dat de zee zich rond 2500 v.Chr. uit dit gebied terugtrok en dat verschillende gebieden daardoor voor langere tijd bewoonbaar werden en ook daadwerkelijk werden bewoond. Tweehonderd jaar later bedekte de zee dit gebied met klei, waardoor een afgesloten tijdsdocument ontstond wat nu van onschatbare waarde blijkt te zijn om onze kennis van het verleden te vergroten. In tegenstelling tot de bewoners van de zandgronden in Midden- en Oost-Nederland, die zich echt alleen met landbouw bezighielden, waren de bewoners van het kustgebied de leefwijze van hun voorouders nog niet vergeten. Deze voorouders leefden van de jacht en visvangst en van wat zij uit de natuur konden verzamelen. Dit combi-neerde men nu met landbouw.

Van 1986 tot 1993 werd het gebied onderzocht onder leiding van de ROB, in persoon van W-J. Hogestijn, die de resultaten samen met E. van Ginkel in *Bekermensen aan Zee* presenteert.

Aan de hand van beschrijvingen van de vondsten geven zij een beeld van het leven van kustbewoners in een moeilijk toegankelijk gebied, zoals zich dat rond 2500 v. Chr. afspeelde. Veel foto's, tekeningen, kaarten en tijdsbalken maken het verhaal zeer helder. Daarbij is veel aandacht voor oude opgravingen, de totstandoming van theorieën en het verleden van de archeologie in dit gebied, met mooie foto's uit het begin van deze eeuw van toen nog zeer jonge "legendes".

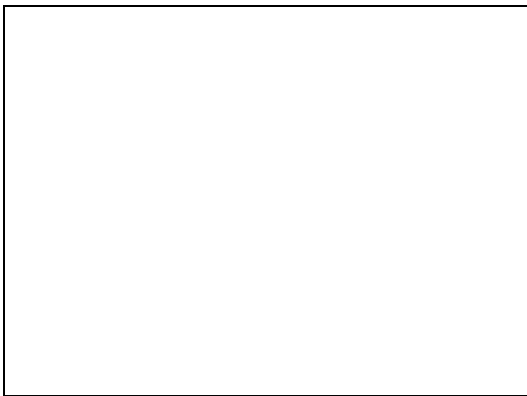

Fig. 2. Boven- en zijaanzicht van een strijdhamer van de Enkelgrafcultuur

Fig. 2. Top- and side-view of a stone axe of the Single-graveculture

Reconstructietekeningen en -schilderingen van het landschap en in verhaalvorm beschreven situaties van verleden mensen lijken dat

verleden tot leven te brengen en geven een sfeervol geheel. Gelukkig is men hierbij wel realistisch en wordt de lezer er herhaaldelijk op gewezen dat er nog zeer veel vragen te beantwoorden zijn over deze bewoners en hun omgeving.

Bekermensen aan zee Vissers en boeren in Noord-Holland, 4500 jaar geleden. E. van Ginkel en W-J. Hogestijn, Abcoude/Amersfoort 1997, 156 p.'s. ISBN 90 6825 184 8 / NUGI 644. Prijs: f 39,90

Vijftig jaar ROB: erfgoed-management in Nederland

Naast de publieksgerichte reeks gaf de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek in 1997 ook een engelstalige artikelenbundel uit, met als thema het beheer van het archeologisch erfgoed in Nederland. Dit naar aanleiding van het 50-jarig bestaan van de ROB. Het groeiende besef van het vlug verdwijnen van de archeologische record, het daarom veranderde beleid binnen de ROB en het verdrag van Valletta (Malta) maken het thema een voor de hand liggende keuze.

Het eerste artikel *Archaeological Heritage Management in the Netherlands: Past, Present and Future* (W.J.H. Willems) behandelt samenattend de geschiedenis, de ontwikkeling, de prioriteiten van vandaag en de plannen voor de toekomst van het erfgoed-beheer in Nederland. De appendix bij dit hoofdstuk bevat de volledige tekst van de wet op behoud en beheer van cultureel erfgoed.

Het tweede artikel *Nautical Archaeology in the Netherlands: Development and Cultural Appraisal* (Th. J. Maarleveld) behandelt in feite dezelfde onderwerpen, maar gaat specifiek in op de moeilijkheden rond het beheer van onder water gelegen archeologica.

Dreaming of Malta (D.van Marrewijk, R.Brandt) geeft een gedetailleerde beschrijving van de verschillende aspecten van beheer en behoud van archeologisch erfgoed, zoals die besproken zijn tijdens de conventie van Valletta. De auteurs gaan ondermeer in op de zin en onzin van conservatie, het inpassen van archeologische resten in een landschap en de kosten van archeologische aangelegenheden.

In *Beyond the Crystal Ball: Predictive Modelling as a tool in Archaeological Heritage Monument and Occupation History* (J. Deeben, D.P. Hallewas, J. Kolen, R.Wierner) gaan de auteurs in op het belang van het kunnen voorspellen van de ligging van archeologische vindplaatsen. Ze beschrijven onder andere de Amerikaanse methode, die gebaseerd is op GIS (geografische informatie systemen) en de

paleogeografische cartografie, die de vorming van het landschap probeert te reconstrueren en daardoor inzicht kan geven in de mogelijk bewoonbare gebieden. Drie voorbeelden (de Oostelijke zandgronden, het Kromme Rijn gebied en het Ablasserwaard-Vijfheerenlanden-gebied) maken de theorie duidelijk.

Dealing with Significance: Concepts, Strategies and Priorities for Archaeological Heritage Management in the Netherlands (B.J. Groenewoudt, J.H.F. Bloemers) behandelt de ontwikkeling van de richtlijnen voor het kiezen voor beheer en behoud van archeologische monumenten binnen de archeologie. Daarnaast wordt ingegaan op de houding van de politiek in deze discussie, als vertegenwoordiger van het algemeen belang, wanneer het gaat om het gebruik van grond in een drukbevolkt land als Nederland. Het artikel wordt besloten met twee voorbeelden uit de praktijk (Twello-Schokkenkamp en Midden-Delfland).

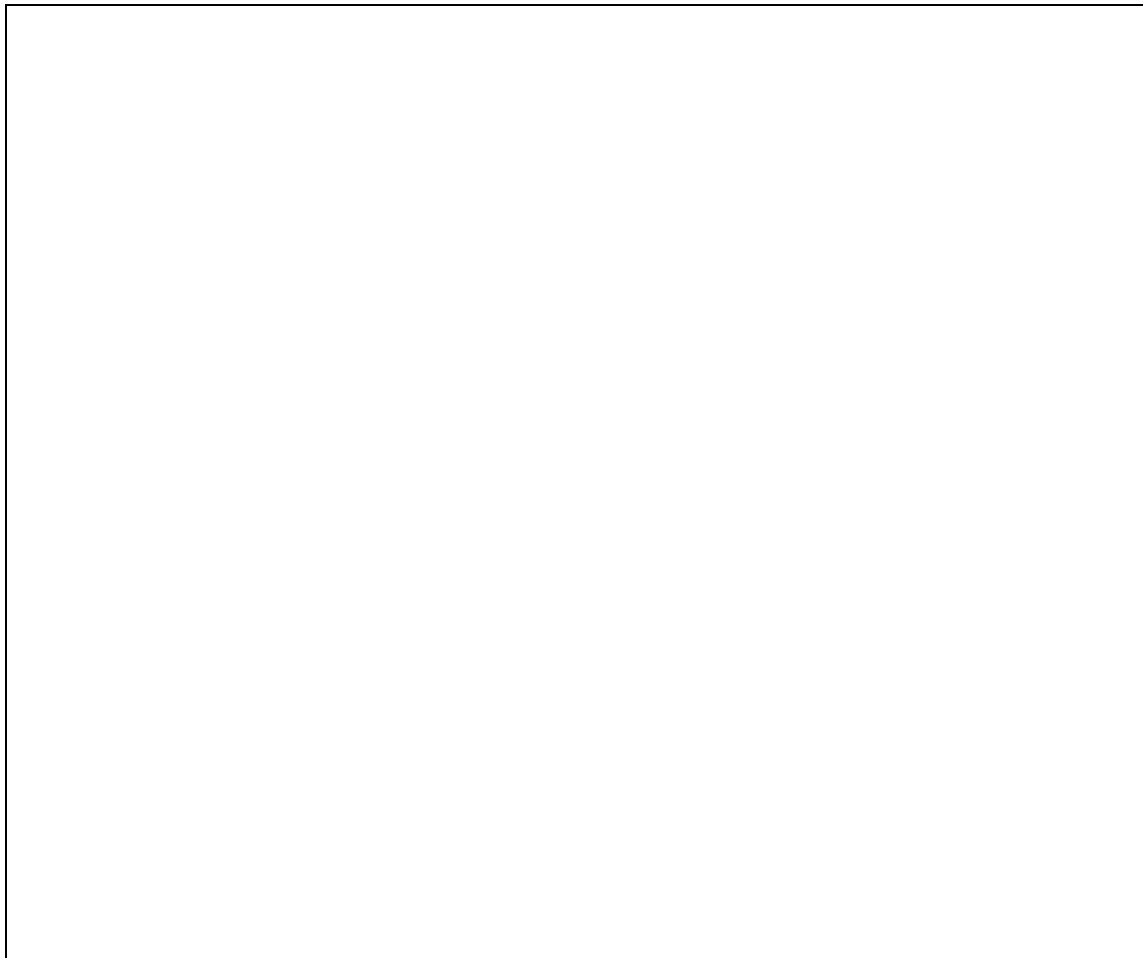
Fig. 3. Archeologie als een toekomstgerichte

Property: a Review of Current Research, Needs and Opportunities (H. Kars) behandelt de huidige richtlijnen en mogelijkheden van restauratie van artefacten en monumenten.

In *Aerial Archaeology: an Indispensable Tool in Prospecting, Monitoring and Protecting the Soil Archive in the Netherlands* (W.H. Metz) beschrijft de auteur de mogelijkheden van lucht-fotografie voor het beheer en behoud van het cultureel erfgoed in Nederland aan de hand van enkele voorbeelden (met mooie foto's!), waaronder Hoogkarspel-Medemblikker.

Urban Archaeology in the Netherlands: its Position in Modern Archaeological Heritage Management (H. Sarfatij) behandelt de specifieke problemen met betrekking tot erfgoedbeheer die spelen in de stadsarcheologie, waar sites in gebieden liggen die vaak moeilijk beschermd kunnen worden.

Ontleend aan *Archaeological heritage management in the*

discipline

Fig. 3. Archaeology as a future-oriented discipline

Netherlands

Conservation Science and the Archaeological

Terpen: a Shared Responsibility for a Shared

Interest (H.A. Groenendijk) en *The Hune-bedden Working Group: an Administrative-Archaeological Approach* (R.H.J. Klok) gaan in op de politiek rond het erfgoed-beheer van terpen en hunnebedden en waarom het be-heren daarvan in de beschreven vorm van zo'n groot belang is. In *Cross-border Cooperation on Archaeological Heritage Management and Research: the Niers-Kendel Project* (J. Deeben, J.-N. Andrikopoulou-Strack, R.Gerlach, J. Obladen-Kauder, W.J.H. Willems) beschrijven de auteurs een Nederlands-Duitse samenwerking, waarin het beheer van een gebied in het Rijnland in overleg wordt geregeld. Het artikel geeft ook een beschrijving van het gebied.

Archaeological Finds in Depots and Museums: the End of the Line or the Beginning? (M.E.Th de Grooth, H.Stoepker) beschrijft de verschuiving van het belang van depots, zoals die in de toekomst door de auteurs wordt verwacht. Als het bodemarchief uitgeput raakt zullen de depots de rol van informatie-bron over gaan nemen in hun rol als beheerder van het cultureel erfgoed. Het artikel gaat in op de problemen die misschien zullen ontstaan als de vondsten enkele tientallen jaren na opgraving opnieuw bekeken worden. Bovendien gaat het in op de relatie tussen depot en museum en de voor- en nadelen van een eventuele symbiose.

In *Three Decades of Depot Problems* (W.A. van Es) geeft de auteur een beeld van alle problemen die in de verschillende depots, die de archeologische collecties beheren, met name de laatste dertig jaar zijn gerezen, met als uitgangspunt het Groninger Museum. Hij pleit voor een open, toegankelijk depot, waarbij deprovinciale musea tot voorbeeld zouden moeten dienen.

Documenting the Archaeological Heritage (P.A.M. Zoetbrood, M.J.G. Montforts, I.M. Roorda, R.Wierner) beschrijft de mogelijkheden van ARCHIS, een landelijk database-systeem voor alle nationale vondsten en dus de mogelijkheid het archeologisch erfgoed te beheren.

Fifty Years of ROB Excavations: a Short Review (J.A. Brongers) geeft een indicatie van alle opgravingen die in de afgelopen 50 jaar door de ROB zijn uitgevoerd, onderverdeeld per opgravingsjaar en onderzochte tijdsperiode.

Dit omvangrijke boek is interessant voor iedere (beroeps-)archeoloog, archeologie-student of hevig archeologie-geïnteresseerde. Er wordt een uitgebreid beeld verschaft van de hedendaagse Nederlandse politiek met betrekking tot de archeologie, waarbij men ervan uit gaat dat de lezer op de hoogte is van de normale archeologische praktijk. Alle artikelen worden

geïllustreerd met zwart/wit-tekeningen en foto's.

Willems, W.J.H., H. Kars, en D.P. Hallewas, (eds.) 1997: *Archaeological heritage management in The Netherlands, fifty years State Service for Archaeological Investigations*, ISBN 90 232 3304, 362 p., F75,-

Summary

History for a greater public

The Dutch State Service for Archaeological Investigations is publishing the last to years a great amount of books. These books are dealing about the result of several excavations and investigations. In the former Bulletin there were bookreview of the research of Roman remains in the Netherlands, like forts and civitas in Nijmegen and Vechten.

The book *De weg terug* describes the result of archaeological research in advance of the laying-out of the road A73. Near to Venray houses of the Bronze and Iron age and the Roman period. Close to the crossing of two roads a Roman cemetery and little medieval village was discovered. Several other medieval houses and wells have been found during the building of a new residential quarter.

Bekermensen aan zee describes the way of living on the Dutch coast in the late Neolithic, ± 2400 b.c.. People were living from fishing and livestock. As a result of fieldsurveying 21 new dwellingplaces were found. The authors reconstruct the history of the landscape and its inhabitants of the northwestern part of the Netherlands. They analyse on the basis of the archaeological finds how the daily life of our ancestors must have looked like.

Archaeological heritage management in The Netherlands was published for the 50th anniversary of the Dutch State Service. In fifteen chapters, the many various facets of archaeological heritage management in the Netherlands are reviewed. Separate chapters are devoted to specific cooperative projects and the conservation of special categories of monuments, such as terps and megalithic monuments. An extensive book for professional- and amateur-archaeologists who are interested in the archaeology and research of the present-day and the future.